

Жито

Василь Чухліб

Сам-один Васильок у хаті, мама — в полі, а дідусь тепер до них рідко заходить, весь час на Десні. І раптом так запахло Василькові житнім хлібом, щойно спеченим, ще теплим, аж слина покотилася. Може, мама роздобула де хлібину, чи дідусь на рибу виміняв? Та на столі лише кілька цибулин, заглянув на полицю — порожньо.

Васильок дістає з-під лави заступець — неабиякий, воєнний, що йому старшина Петрович подарував, як наші фашистів гнали. Іде на город: поки повернеться з поля мама, він картоплі накопає й начистить, зварять на вечерю. Картопля в них хоч і на піску, а добра вродила, бо дощі йшли. Тож Васильок хутко виповнив кошик і простує через город.

На згарищі сороки вистрибують, скрекочуть.

— Акиш, злодійки! — махає Васильок заступцем.

Нехай не ображаються: коли зникло мамине намисто, Василькові ні за що на горіхи дісталось, а потім він де намисто знайшов? У сорочому гнізді!

Васильок завертає на згарище. А що це тут білобокі скрекотухи вишукували? Заступцем длубається у вугляччі та попелі, глибоченький колодязь викопує, викидає напівзотліту полову, а поміж нею обвуглене зерно. Василькові знову запахло житнім хлібом, він аж очі зажмурих і побачив татка й дідуса у білих сорочках, і вчув, як гупають у клуні ціпи...

Гуде точок, шелестить солома, золотими дощинками пирскає зерно. А молотники стараються один перед одним, і дивно Василькові: так легко злітають ціпи, а сорочки в тата й дідуса он мокрі від поту.

— Хто це сонце застує? — врешті помічає хлопця дідусь і, зіпершись на ціпилно, віддихується.

А тато дає потримати ціпа Василькові, піднімає з відра намітку, зачерпує кухлем води і довго п'є.

Василькові ж і собі хочеться спробувати, як-то воно молотять. Натужившись, заносить над головою ціп і заточується на околоті.

— Ще заважке для тебе це знаряддя, синку, — мовить тато. — Ходи краще до хати та скажи мамі — нехай обід готує.

Васильок вибігає з клуні й виносить із собою пахощі стиглого жита і золоті дощинки в густому чубчику...

Тепер тут тільки згарище.

Одного дня зчинилася стрілянина в лісі, а потім із-за дерев вибігли фашисти й запалили клуню.

— Партизан! Партизан! — герготіли.

Дідусь Федір мовчки дивився, як шугає полум'я, і лиш коли рухнули крокви, здійнявши в небо стовп іскор, зітхнув:

— Ластів'яче гніздо було на сволюку... Ластів'ята — ще жовторотики...

Васильок заплакав.

Дідусь гладив його по голівці тремтячою рукою і шепотів:

— Нічого, хлопці вже далеко. Шукай вітра в полі!..

Васильок розплющив очі, ще раз копнув заступцем: у полові зблиснуло кілька житніх зернин. Узяв їх на долоню, вони не розсипалися, були тверді й теплі. Васильок відкинув заступець і шугнув у колодязь рукою — пальці лоскотнуло зерно. Вилловлював золоті дощинки і сипав, сипав їх у пілотку (її також подарував Василькові Петрович)...

Чистив картоплю, та одразу почув: повернулася з поля мама — у хаті війнуло конопляним духом.

Куховариш? Ну й молодчина ти у мене! — пригорнула сина. — А я ось олії шкалик принесла, тітка Галина дала.

— І в мене щось є! — похвалився Васильок. — Подивися! — обережно подав мамі пілотку.

Мама розглядала зерно, а тут і дідусь Федір у хату. Він пересипав жито на долонях, пробував на зуба і дивувався:

— А я думав, що вогонь усе в клуні спопелив. А воно, бач, уціліло. Недаром житом називається. Бо для життя сотворене.

— Давайте змелемо жито і напечемо хліба! — запропонував Васильок.

Дідусь виважив на руці пілотку з зерном.

— Пайок нам мають видати на тому тижні — усім бакенщикам. По пуду борошна соєвого. А жито нам для посіву згодиться. Помітивши розчарування на Васильковому обличчі, заспокоїв: — З кожної зернини вродить по колоску. Та й гріх це житечко у жорна засипати, якщо його і вогонь не взяв.

Васильок повеселішав:

То у нас буде багато жита, дідусю? Ну, тоді давайте варити бараболю!..

Коли вибрали на городі картоплю, Васильок з мамою скопали чималеньку грядку. А якось уранці прийшов дідусь Федір і до Василька:

— Ну, господарю, уночі дощик бризнув. Якраз упору жито сіяти.

Ранок був тихий і теплий. Дідусь широко ступав босими ногами по паруючій ріллі, запускав руку в полотняну торбинку при боці, і з його долоні порскало в землю зерно.

Васильок із мамою йшли услід за дідусем, заскороджували посів граблями. І так радісно було їм від того, що оце сіють вони жито, що зазеленіє, заврунеться воно навесні і вітер котитиме по ньому хвилі. А над зеленими хвилями шугатимуть веселі, щебетливі ластівки.

Джерело: Олень на тому березі. Київ, "Веселка", 1987.